

J. H. Blokdijsk

Het stelsel van accountantsverklaringen

1 Inleiding

Op 19 april 1985 heeft het NIVRA, blijkens een verslag in 'De Accountant' van mei 1985, een werkgroep geïnstalleerd die tot taak heeft zich te bezinnen op een eventueel noodzakelijke herziening van het gehele stelsel van accountantsverklaringen zoals dat voortvloeit uit de huidige Gedrags- en Beroepsregels Registeraccountants (GBR).

Deze werkgroep heeft een fascinerende opdracht: sedert de vaststelling van de GBR in 1973 is het onderwerp zeer veel in discussie geweest, hetgeen onder meer heeft geleid tot gezaghebbende uitspraken als Meningsuiting 1 (1977) en Meningsuiting 5 (1983) van het NIVRA. Ook International Auditing Guideline (IAG) 13 van de International Federation of Accountants (IFAC) over 'The Auditor's Report on Financial Statements' (1983) heeft stellig bijgedragen tot de noodzaak tot bezinning, omdat het daarin uiteengezette stelsel van accountantsverklaringen verschilt van dat van de GBR. Het stelsel van IAG 13 mag representatief worden geacht voor het denken in Angelsaksische landen, ook al bestaan daartussen onderlinge verschillen. Het NIVRA heeft zich verplicht de uitvoering van de richtlijnen van de IFAC te bevorderen 'when and to the extent practicable' (Preface to International Auditing Guidelines of the International Federation of Accountants, Part II, paragraph 5; 1979). Een pikant detail is, dat het NIVRA tegen IAG 13 gestemd heeft. Het belangrijkste bezwaar van het NIVRA richtte zich niet tegen het stelsel van verklaringen zoals dat in IAG 13 is uiteengezet, maar tegen een eis die aan de bewoording van een goedkeurende verklaring is gesteld. Blijkens eerdergenoemd verslag in 'De Accountant' omvat de opdracht van de NIVRA-werkgroep ook de studie van de bewoording van de goedkeurende accountantsverklaring bij verschillende soorten verantwoordingen.

In dit artikel laat ik de bewoording van de goedkeurende verklaring voorschots buiten beschouwing; ik richt mijn beschouwingen dus uitsluitend op het stelsel van verklaringen.

Voor de goede orde merk ik op dat ik geen deel uitmaak van eerder genoemde werkgroep; evenmin draag ik - ten tijde van het schrijven van dit artikel - kennis van door de werkgroep reeds bereikte conclusies.

2 Het huidige verklaringenstelsel

De GBR bevatten bepalingen omtrent verklaringen in de artikelen 12 t/m 17. Art. 12 geeft algemene bepalingen, waaronder een limitatieve opsomming van de mogelijke 'strekkingen' van verklaringen (art. 12.2 GBR); art. 13 regelt de toepassing en art. 14 de bewoording van de verschillende soorten verklaringen. De artikelen 15 t/m 17 zijn in het kader van het navolgende betoog niet van belang. De tekst van de bepalingen die ik in mijn beschouwingen betrek, is afgedrukt in de appendix bij dit artikel; in die appendix doe ik ook voorstellen tot wijziging van deze bepalingen.

Er kunnen zich twee typen omstandigheden voordoen die ertoe leiden dat de accountant geen 'schone' verklaring, een onvoorwaardelijk goedkeurende verklaring zonder voorbehoud, kan afgeven. Deze twee typen omstandigheden zijn: bedenkingen en onzekerheden. In de GBR worden zij ook heel duidelijk genoemd: bedenkingen kunnen leiden tot een afkeurende verklaring (art. 14.2 GBR), onzekerheden tot een verklaring van oordeelonthouding (art. 14.3 GBR). De GBR onderscheiden dan ook drie mogelijke 'strekkingen' van de accountantsverklaring: goedkeuring, afkeuring en oordeelonthouding (art. 12.2 GBR). Dit zijn principiële uitspraken.

Daarop is overigens wel enige nuancering mogelijk: indien bedenkingen en/of onzekerheden niet *wezenlijk* afbreuk doen aan de goedkeurende strekking van de verklaring, kunnen zij leiden tot een voorbehoud (art. 13.2 GBR). Het voorbehoud kan dus in beide genoemde typen van omstandigheden worden toegepast, maar de strekking van de verklaring blijft goedkeurend.

Buiten de GBR is in Meningsuiting 1 de voorwaardelijke verklaring geïntroduceerd, welke past in de situatie van 'ernstige onzekerheid omtrent de continuïteit', die is omschreven als: 'De situatie waarin discontinuïteit onvermijdelijk is te achten zonder medewerking van belanghebbenden die verder gaat dan waartoe zij zich tot dusverre hebben verbonden, terwijl nog niet vaststaat of deze verdergaande medewerking zal worden verkregen.' Dus: vaststaat dat de onderneming het zonder hulp niet redt, terwijl nog niet vaststaat of die hulp al dan niet wordt gegeven. Bij deze onzekerheid kan een voorwaardelijke verklaring worden gegeven.

De strekking van deze verklaring is eveneens goedkeurend, doch onder een ontbindende voorwaarde, waarvan het al dan niet vervuld worden buiten de macht van de accountant ligt.

Het huidige stelsel van verklaringen kan worden geïllustreerd met het volgende schema:

Goed- keuring	Onvoorwaardelijke goedkeuring zonder voorbehoud	
	Voorbehoud	
		Voorwaarde
	Afkeuring	Oordeelonthouding
	Bedenkingen	Onzekerheden

Figuur 1 Huidige stelsel van verklaringen

Dit stelsel vormt een logisch sluitend geheel. Het laat de volgende principiële uitspraken toe:

- ik weet dat de verantwoording goed is (goedkeuring)
- ik weet dat de verantwoording niet goed is (afkeuring)
- ik weet niet of de verantwoording goed is (oordeelonthouding).

Andere 'strekkingen' zijn niet denkbaar. Voor nuanceringen laten het voorbehoud en de voorwaardelijke verklaring ruimte.

Toch geven de bepalingen van de GBR aanleiding tot vragen over het stelsel.

Deze betreffen:

- de verhouding tussen afkeuring en oordeelonthouding, en
- de plaats van het voorbehoud en de voorwaardelijke verklaring in het verklaringenstelsel.

Deze vragen komen hierna aan de orde.

3 Verhouding afkeuring / oordeelonthouding

In dit hoofdstuk wordt afgezien van de nuanceringen die mogelijk zijn door het voorbehoud en door de voorwaardelijke verklaring; het gaat om de relatie tussen de principiële uitspraken, de 'strekkingen'. Zowel de goedkeurende als de afkeurende verklaring geven een *stellige* uitspraak: 'ik weet dat'. De verklaring van oordeelonthouding daarentegen geeft een *niet-stellige* uitspraak: 'ik weet niet of'. De 'strekkingen' zijn dus als volgt in schema te brengen:

Goedkeuring	Oordeel- onthouding
Afkeuring	
Stellig	Niet stellig

Figuur 2 Strekkingen in het huidige stelsel van verklaringen

De strekking van de verklaring heeft steeds betrekking op de verantwoording *als geheel*; dit staat met zoveel woorden in art. 12.1 GBR, terwijl het nog eens wordt benadrukt in de bepaling omtrent de bewoording van de verklaring van oordeelonthouding (art. 14.3 GBR).

Indien de accountant na zijn onderzoek tot de conclusie komt dat hij onvoldoende zekerheid heeft omtrent de getrouwheid van de verantwoording *als geheel*, past dus geen stellige verklaring. Art. 13.4 GBR *verbiedt* echter de oordeelonthouding indien de accountant óók heeft geconcludeerd dat de verantwoording op één of meer punten niet aan de eraan te stellen eisen voldoet. Dat is vreemd: een dergelijke bedenking neemt toch de onzekerheid over de verantwoording *als geheel* niet weg? Art. 13.4 GBR suggereert een soort kwaliteitsgradatie, die als volgt in schema kan worden gebracht:

Goed	Goedkeuring
Twijfelachtig	Oordeelonthouding
Slecht	Afkeuring

Figuur 3 Een onjuiste kwaliteitsgradatie van accountantsverklaringen

Bedoelde bepaling in art. 13.4 GBR is ingegeven door de vrees dat de oordeelonthouding zou kunnen worden gebruikt om te voorkomen dat bedenkingen van betekenis naar buiten zouden worden gebracht. Dit zou inderdaad misbruik van de oordeelonthouding betekenen; de gekozen oplossing maakt echter inbreuk op de logische structuur van de GBR. Deze schoonheidsfout is te verhelpen door te bepalen dat in een verklaring van oordeelonthouding tevens alle bedenkingen van betekenis tot uitdrukking moeten worden gebracht.

Het vorenstaande is al eens naar voren gebracht door Roozen (1976, blz. 52); het weerwoord in een naschrift van Burggraaff (1976, blz. 57) heeft mij niet overtuigd. In de appendix bij dit artikel zal ik een voorstel tot wijziging van art. 13.4 GBR verwoorden.

Voor de goede orde: bovenstaande figuur 3 is dus *niet* bedoeld als alternatief voor het huidige verklaringenstelsel!

4 De plaats van het voorbehoud en de voorwaardelijke verklaring in het verklaringenstelsel

Het Angelsaksische verklaringenstelsel zoals dat zijn weerslag in IAG 13 heeft gevonden, kan worden samengevat in het volgende schema:

Goedkeuring	Unqualified opinion	
'Voorbehoud' (zie tekst)	Qualification	Qualification 'subject to'
	'except for'	
	Adverse opinion	Disclaimer of opinion
	Bedenkingen	Onzekerheden

Figuur 4 Angelsaksische stelsel van verklaringen

IAG 13 regelt de bewoording van 'qualifications' meer in detail dan de GBR (waarover later meer). Bij een 'qualification' wegens bedenkingen dienen de woorden 'except for' gebruikt te worden (IAG 13, par. 22). Deze woorden mogen ook gebruikt worden bij een 'qualification' wegens onzekerheden, maar in die situatie zijn de woorden 'subject to' veel meer gebruikelijk.

Bij vergelijking met figuur 1 blijkt een grote mate van overeenstemming. Er zijn echter ook verschillen.

Zoals eerder aangegeven behoren de verklaring onder voorbehoud en de voorwaardelijke verklaring volgens de GBR tot de verklaringen met goedkeurende strekking; zij behoren tot de 'verzameling' van goedkeurende verklaringen. In het Angelsaksische stelsel is dat duidelijk anders: de verklaring onder voorbehoud en de voorwaardelijke verklaring worden daar aangeduid als 'qualified opinion', terwijl de goedkeurende verklaring wordt aangeduid als 'unqualified opinion', het tegendeel dus!

Dit is niet alleen een verschil in terminologie: Achten (1981) haalt studies uit de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk aan waaruit blijkt dat 'qualifications' bij jaarrekeningen van publieke vennootschappen nogal vaak voorkomen, terwijl in Nederland bij dergelijke jaarrekeningen vrijwel nooit een andere dan een 'schone' verklaring wordt gegeven. Een oorzaak van dit verschijnsel zou gelegen kunnen zijn in het verschil in structuur van de reglementaire bepalingen.

Art. 13.2 GBR luidt: 'De goedkeurende verklaring onder voorbehoud houdt in dat ter zake van de verantwoording bedenkingen of onzekerheden bestaan die aan de goedkeurende strekking van de verklaring niet wezenlijk afbreuk doen, doch die van zodanig gewicht zijn dat zij in de verklaring tot uitdrukking dienen te worden gebracht'.

IAG 13 stelt in par. 18: 'A qualified opinion is issued when (. . .) the effect

of any disagreement, uncertainty or limitation on scope is not so material as to require an adverse opinion or a disclaimer of opinion'. In par. 19 staat over de afkeurende verklaring: 'An adverse opinion is issued when the effect of a disagreement is so material (. . .) that a qualification (. . .) is not adequate (. . .)'. In par. 20, over de oordeelonthouding (de 'disclaimer of opinion'), worden de woorden 'so significant that' gebruikt.

Op het eerste gezicht is er wel enige overeenkomst: de woorden 'niet wezenlijk' en 'not so material' wijzen in dezelfde richting. Men zou zelfs kunnen stellen dat het Nederlandse reglement méér ruimte biedt voor het voorbehoud dan IAG 13 voor de 'qualification', omdat 'wezenlijk' wat verder gaat dan 'so material'; 'wezenlijk' wordt nogal eens vertaald met 'fundamental'.

Er is echter ook een verschil: IAG 13 schuift het vraagstuk heen en weer door de vage norm '(not) so material', terwijl de GBR een veel scherper grens trekken met de woorden: 'aan de goedkeurende strekking (. . .) niet wezenlijk afbreuk doen'. Dat deze eis als strak wordt ervaren, blijkt uit de literatuur, waar auteurs bij de bespreking van het voorbehoud het woord 'wezenlijk' weglaten (bijv. Baas (1980, blz. 497) en Achten (1981, blz. 306)). Daar waar de tekst van art. 13.2 GBR wel correct wordt weergegeven, bevat de parafrase hiervan soms uitdrukkingen die gemakkelijk als beperkend kunnen worden ervaren. Voorbeelden hiervan zijn het Leerboek Accountantscontrole (1985): 'als ze van meer dan geringe betekenis zijn' (slot 2.3.820), en Frielink (1974): 'Afwijkingen van zodanige betekenis dat zij het beeld wèl aantasten' (blz. 41); beide passages concluderen dat in de geciteerde situaties het voorbehoud geen toepassing kan vinden. Mede door dergelijke uitingen is de praktijk in Nederland dat niet alleen bij een wezenlijke, doch bij elke belangrijke inbreuk op de goedkeurende strekking een voorbehoud onmogelijk geacht wordt. Omdat onbelangrijke zaken buiten de verklaring behoren te blijven, komt het voorbehoud ten onzent nauwelijks voor.

Om de Nederlandse praktijk in overeenstemming te brengen met de internationale, zou de expliciete zinsnede 'aan de goedkeurende strekking (. . .) niet wezenlijk afbreuk doen' in art. 13.2 GBR moeten vervallen.

De ruimte die daardoor voor het voorbehoud ontstaat, behoeft de duidelijkheid niet aan te tasten: het woord voorbehoud heeft immers in het algemene spraakgebruik een ruimere betekenis dan in de GBR. Koenen en Endepols (1974) geven voor 'voorbehoud' als eerste betekenis 'voorwaarde', en als tweede 'beperking, restrictie'. Van Dale (1984) omschrijft 'voorbehoud' als 'beperking, restrictie'; '(iets) onder voorbehoud (mededelen)' betekent 'zonder voor de volle waarheid in te staan'.

Naar mijn smaak duidt een 'voorbehoud' in het algemene spraakgebruik veeleer op een *kans* dat een mededeling onjuist is ('zonder in te staan voor'), dan op de *omvang* van een mogelijke onjuistheid ('de volle waarheid'); om het in controletermen te zeggen: in het algemene spraakgebruik is een 'voorbehoud' veeleer een element van risico dan van tolerantie.

Als vorenstaand voorstel zou worden gevolgd, verdient het tevens aanbeveling de discrepantie tussen het Nederlandse en het internationale verklaringstelsel op te heffen door de verklaring onder voorbehoud niet meer

expliciet als goedkeurende verklaring aan te merken. Voor deze classificatie bestaat ook geen strikte noodzaak: zowel binnen als buiten Nederland wordt een verklaring onder voorbehoud altijd geformuleerd als een goedkeuring, zij het met een aftrekpost!

De vraag bij dit alles is echter: wordt met het badwater ook het kind weggegooid? De huidige Nederlandse bepalingen hebben ten doel te voorkomen dat een goedkeuring door een voorbehoud *in wezen* wordt ontkracht, waardoor immers de gebruiker van de verantwoording na lezing van de verklaring volledig in het duister tast.

Deze zorg is stellig legitiem; daarom verdient dit vraagstuk verdere aandacht. Ik ben geen voorstander van klakkeloze aanpassing van onze Nederlandse regels aan internationale uitspraken.

5 Een alternatieve regeling voor het voorbehoud

Nu bevatten de GBR nog een bepaling over het voorbehoud, en wel in art. 14.1: de bedenkingen of onzekerheden moeten zodanig worden omschreven dat de draagwijdte ervan duidelijk blijkt. Daarin ligt naar mijn mening de kern voor een mogelijke alternatieve oplossing die zowel begrijpelijk is in het maatschappelijk verkeer als hanteerbaar voor de accountant.

Wanneer blijkt de draagwijdte van een bedenking of onzekerheid duidelijk? Als de gebruiker van een verantwoording *door het voorbehoud in staat wordt gesteld de verantwoording als het ware voor zichzelf te corrigeren!*

Dat vereist naar mijn mening dat het voorbehoud:

a gekwantificeerd is, en

b betrekking heeft op een beperkt aantal nauw samenhangende posten.

De correctie mag dan best belangrijk zijn, maar moet overzienbaar blijven; zou door de correctie bijvoorbeeld ernstige onzekerheid omtrent de continuïteit rijzen, dan is het voorbehoud niet toepasbaar.

De eisen die aan de toepassing van het voorbehoud worden gesteld, kunnen dus beperkt blijven tot de eis dat de draagwijdte duidelijk is te maken; aan deze eis moet dan inhoud worden gegeven door de vervulling van vorenstaande twee voorwaarden. Dan kan het voorbehoud een ruimere toepassing vinden dan tot dusverre, zonder dat inbreuk wordt gemaakt op de eis van duidelijkheid die in art. 11 GBR wordt gesteld.

Bij een bedenking zal vaak aan beide vorenstaande voorwaarden voldaan kunnen worden; uiteraard zal dit moeilijker worden naarmate het aantal bedenkingen toeneemt.

Bij een onzekerheid is het minder eenvoudig om aan de voorwaarden te voldoen: naar zijn aard is een onzekerheid moeilijker te kwantificeren. Dit geldt echter vooral voor onzekerheid omtrent de *volledigheid*; bij onzekerheid omtrent de *juistheid* is het menigmaal wel doenlijk de slechtst mogelijke situatie aan te geven. Dan is het denkbaar dat aan beide voorwaarden voor het duidelijk maken van de draagwijdte van het voorbehoud kan worden voldaan.

Menig accountant zal hebben opgemerkt dat de tweede voorwaarde - een beperkt aantal nauw samenhangende posten - is weergegeven in termen die

ook voorkomen in Meningsuiting 5, en wel in par. 3.1 en 3.2. Deze paragrafen hebben betrekking op ‘onzekerheden in de jaarrekening’; dit zijn onzekerheden die zowel bij de verantwoordingsplichtige als bij de accountant bestaan. Een voorbeeld hiervan is: onzekerheid omtrent de afloop van een gerechtelijke procedure. In Meningsuiting 5 is gesteld dat dergelijke onzekerheden in de jaarrekening zelf adequaat tot uitdrukking moeten worden gebracht, waarna een ‘schone’ verklaring kan worden gegeven. Ik deel dit standpunt.

In dezelfde Meningsuiting wordt in par. 4.8 gesproken over de situatie waarin de interne organisatie ontoereikend is voor accountantscontrole op één belangrijk punt; dit zal in het algemeen leiden tot onzekerheid over een beperkt aantal nauw samenhangende posten. Genoemde paragraaf heeft betrekking op ‘onzekerheden in de controle’; dit zijn onzekerheden die - in beginsel - uitsluitend bij de accountant bestaan. De verantwoordingsplichtige kan zeer wel op goede gronden - bij voorbeeld door frequent oogtoezicht - tot de overtuiging zijn gekomen dat de interne organisatie niet in noemenswaardige mate heeft gefaald; de accountant kan dit dan echter niet achteraf vaststellen. Het kenmerkende van de in par. 4.8 beschreven situatie is dat kwantificeren van de onzekerheid onmogelijk is; dan is er dus geen plaats voor het voorbehoud, maar dient een oordeelonthouding te worden gegeven. Ook op dit punt bepleit ik dus geen wijziging van Meningsuiting 5.

6 De voorwaardelijke verklaring

Het vorenstaande omvat een voorstel de verklaring onder voorbehoud in het reglement niet langer expliciet aan te duiden als een deelverzameling van de goedkeurende verklaring. Dit doet de vraag rijzen of hetzelfde moet gelden voor de voorwaardelijke verklaring, die in Meningsuiting 1 is geïntroduceerd, en aldaar - op goede gronden - is aangemerkt als een goedkeurende verklaring. Ik meen dat deze vraag bevestigend moet worden beantwoord. Als een verklaring die zelden wordt gegeven maar dan veel aandacht trekt, expliciet in de GBR zou zijn terug te vinden, zou de beroepsreglementering in het maatschappelijk verkeer aan duidelijkheid winnen. Bovendien zou een betere aansluiting met de internationale situatie worden verkregen: gebleken is dat het equivalent van de voorwaardelijke verklaring in de Engelse taal een ‘qualification subject to’ is.

Wel zou dan expliciet bepaald moeten worden dat de voorwaarde van *wezenlijke* betekenis moet zijn. Dit is geheel in overeenstemming met de Meningsuitingen 1 en 5, waarin de voorwaardelijke verklaring slechts toelaatbaar wordt geacht bij fundamentele onzekerheid in de jaarrekening. Voor andere onzekerheden zijn daarin andere, betere oplossingen aange-reikt.

Voorts zou voorshands in de voorwaardelijke verklaring slechts een *ontbindende* voorwaarde toelaatbaar moeten zijn: de in de verklaring vervatte goedkeuring blijft geldig *zolang* een omstandigheid van *wezenlijke* beteke-

nis zich niet voordoet. Een *opschortende* voorwaarde zou betekenen dat de goedkeuring eerst van kracht wordt *indien* een dergelijke omstandigheid zich voordoet; vóór dat moment komt het oordeel van de accountant over de verantwoording dan op zijn best slechts impliciet in de verklaring tot uitdrukking, hetgeen in strijd is met de eis van duidelijkheid (art. 11 GBR). Tenslotte is het gewenst in de formulering van de desbetreffende reglements-bepaling aan te sluiten op de bewoording van de voorwaardelijke verklaring zoals die in Meningsuiting 1 is neergelegd; deze tekst heeft de toets der kritiek doorstaan en moet alleen al om deze reden toepasbaar blijven.

7 De tekst van de GBR

Bij wijze van samenvatting van het voorafgaande leg ik in de appendix bij dit artikel enkele voorstellen tot wijziging van de tekst van de GBR voor, hetgeen er toe moge bijdragen de consequenties van mijn gedachtengang beter overzienbaar te maken.

Waar een motivering voor een wijzigingsvoorstel niet goed in het voorgaande betoog te verwerken was, geef ik alsnog een toelichting in de appendix.

Ik ben mij er zeer wel van bewust dat een reglementswijziging meer zorgvuldigheid vereist dan één mens kan opbrengen. Dit voorstel behoeft zeker de toets der kritiek!

Literatuur

- Achten, J. (1981): Gebruik van een 'voorbehoud' in de accountantsverklaring. In: *De Accountant*, januari 1981, blz. 306 e.v.
- Baas, H. (1980): Een stellig oordeel over de verklaring van oordeelonthouding in haar geheel. In: *De Accountant*, april 1980, blz. 494 e.v.
- Burggraaff, J.A. (1976): De verklaring bij verbreking van de continuïteit. In: *MAB*, januari 1976, blz. 55 e.v.
- Van Dale (1984): *Groot woordenboek der Nederlandse taal*, Van Dale Lexicografie, Utrecht.
- Frielink, A.B. (1974): *De GBR verklaard*, Kosmos, Amsterdam.
- International Federation of Accountants (1979): Preface to International Auditing Guidelines of the International Federation of Accountants. Opgenomen in de bundel *RADAR*, Richtlijnen voor de Accountantscontrole, afd. 3/CO 2. NIVRA, Amsterdam.
- International Federation of Accountants (1983): International Auditing Guideline 13, The Auditor's Report on Financial Statements. Opgenomen in de bundel *RADAR*, Richtlijnen voor de Accountantscontrole, afd. 3/CO 2. NIVRA, Amsterdam.
- Koenen, M.J. en Endepols, J. (1974): *Verklarend handwoordenboek der Nederlandse taal*, Tjeenk Willink, Groningen.
- Leerboek Accountantscontrole*, deel 1 Algemene grondslagen (1985). Eindredactie A.B. Frielink, H.J. de Heer. Stenfert Kroese, Leiden.
- NIVRA (1973): Gedrags- en Beroepsregels Registeraccountants. Opgenomen in de bundel *RADAR*, afd. 4. NIVRA, Amsterdam.
- NIVRA (1977): Meningsuiting 1, De inhoud van de accountantsverklaring bij de jaarrekening van ondernemingen met continuïteitsproblemen. Opgenomen in de bundel *RADAR*, afd. 1. NIVRA, Amsterdam.
- NIVRA (1983): Meningsuiting 5, Accountantsverklaring bij jaarrekeningen in situaties van onzekerheid. Opgenomen in de bundel *RADAR*, afd. 1. NIVRA, Amsterdam.
- Rozen, L.J.M. (1976): De verklaring bij verbreking van de continuïteit. In: *MAB*, januari 1976, blz. 46 e.v.